

Robert Castermans

De klucht

Nu noch (Toe maar)

in hedendaags Nederlands,
andere kluchten, sproken en boerden

Onderbroekenlol in
middeleeuwse literatuur

De klucht

Nu noch (Toe maar)

**in hedendaags Nederlands,
andere kluchten, sproken en boerden**

Van Robert Castermans zijn ook verschenen:

**Lanseloet van Denemarken en De heks
in hedendaags Nederlands**

Hoofds Granida in hedendaags Nederlands

Salarisonderhandelen

Zie over deze boeken: www.salarisonderhandelen.nl

Robert Castermans

De klucht

Nu noch (Toe maar)

**in hedendaags Nederlands,
andere kluchten, sproken en boerden**

**Onderbroekenlol in
middeleeuwse literatuur**

Brave New Books

Voor jou

Copyright © 2020 Robert Castermans

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Vormgeving en omslag: Get Digital – Silvio van Ginkel

ISBN: 9789464059984

NUR: 621, 622, 307 – Literatuurgeschiedenis van de Lage Landen, Letterkunde, Toneel-, theater- en filmteksten, ook scenario's
Trefw.: Nu noch, Toe maar, klucht, esbattement, sproke, boerde, onderbroekenlol in middeleeuwse literatuur, middeleeuwen, Nederlandse letterkunde, Nederlandse literatuur

Afb. voorplat: schilderij van Pauwels Franck (circa 1540-1596)

INHOUD

WOORD VOORAF	7
INLEIDING	9
Kluchten	9
Esbattementen	13
Handschrift 'Verzameling Theysbaert'	19
Samenvatting van <i>Nu noch (Toe maar)</i>	21
Personages	23
Aandachtspunten	25
Sproken	29
Boerden	30
19 boerden	33
1. <i>Dits vanden man die gherne dranc (Dit gaat over de man die graag dronk)</i>	34
2. <i>Tgoede wijf maect den goeden man ende den goeden man maect tgoede wijf (Vrouwen maken de man en mannen maken de vrouw)</i>	35
3. <i>Wisen raet van vrouwen (Vrouwenlistigheid)</i>	36
4. <i>Van enen man die lach gheborghen in ene scrine (Over een man die in een kist verstoep zat)</i>	40
5. <i>Een bispel van II clerken (Twee studenten als voorbeeld)</i> ..	40
6. <i>Vanden cnape van Dordrecht, ene sotte boerde (Over de jongen uit Dordrecht, een zotte boerde)</i>	42
7. <i>Van III ghesellen die den bake stalen (Over drie vrienden die een half varken stalen)</i>	45
8. <i>Van Lacarise den keitijf die enen pape sach bruden sijn wijf (Over Lazarus de sukkel, die zag hoe de pastoor het met zijn vrouw deed)</i>	46
9. <i>Vanden waghén (Over de wagen)</i>	47
10. <i>Vanden paep die sijn baeck ghestolen wert (De pater van wie een zij spek werd gestolen)</i>	50
11. <i>Vanden monick (Over de monnik)</i>	51
12. <i>De eo qui duas volebat uxores (De man die twee vrouwen wilde)</i>	52

13. Dits vanden vesscher van Parijs ende van sinen wive, sijts wijs (Over de visser uit Parijs en zijn vrouw, leer ervan)	53
14. Dits van Heilen van Beersele, die de Ill jaghede te spele (Over Heile uit Beersel, die drie mannen in de maling nam)	55
15. Vander vrouwen die boven haren man minde ende watter gheschiede van (Over de vrouw die vreemdging en wat daarvan kwam)	58
16. Ic prijs een wyf (Leve de vrouw).	59
17. Sint dat wi vrouwen garen (Zolang wij vrouwen begeren).	59
18. Van der weldaet die de duvele dede (Een goede daad van de duivel)	60
19. Van den dorpman ende zinen wive (Over de dorpsbewoner en zijn vrouw)	62
Nog 5 'boerden' ofwel komische vertellingen	62
1. Dmeisken metten sconen vlechtken (Het meisje met de mooie vlechtjes)	63
2. Ene boerde (Een boerde)	66
3. Van eenre baghinen ene goede boerde (Over een begijn, een goede boerde)	69
4. Dits vanden tanden (Dit gaat over de tand).	71
5. Dit es de frenesie (Wat een waanzin)	74

BIBLIOGRAFIE.	81
Uitgaven van <i>Nu noch (Toe maar)</i>	81
Middel nederlandse woordenboeken	82
Overige literatuur	82

NU NOCH (TOE MAAR) IN HEDENDAAGS NEDERLANDS . .	91
Nu noch (Toe maar), Een genoeglijke klucht	93
Eerste toneel	95
Tweede toneel	101
Derde toneel	107
Vierde toneel	108
Vijfde toneel	109
Zesde toneel	115
Epiloog	117

WOORD VOORAF

Nu noch (*Toe maar*) is misschien wel de beste klucht uit de middeleeuwen. In de 16de eeuw is zij enorm populair en heden ten dage wordt zij nog steeds gelezen en opgevoerd.

De taal van *Nu noch* is Middelnederlands. Voor een leek is dat vrij moeilijk te begrijpen en zonder annotaties loop je al snel vast. Daarom heb ik deze klucht hertaald in hedendaags Nederlands.

Voor de hertaling heb ik dankbaar gebruikgemaakt van de uitgaven van *Nu noch* en de Middelnederlandse woordenboeken in de bibliografie, met name het *Middelnederlandsch woordenboek* (het MNW). De oorspronkelijke tekst heb ik niet afgedrukt omdat deze uitgave bedoeld is om *Nu noch* in hedendaags Nederlands weer te geven. Wil je de Middelnederlandse tekst ook lezen, dan kun je die met Google makkelijk vinden en vervolgens downloaden, dus met een paar muisklikken heb je die op je laptop. Van 5 'boerden' heb ik wel de Middelnederlandse tekst opgenomen.

Vertalen is interpreteren. Vertalen is ook verminken. Ik heb ernaar gestreefd om de hertaling zo begrijpelijk en leesbaar mogelijk te maken, zodat je de tekst kunt lezen zonder verklarende voetnoten. De hertaling is in doorlopend proza. Het eindrijm heb ik dus niet behouden. Wil je het eindrijm van Middelnederlandse teksten handhaven, dan krijg je erg onnatuurlijke zinnen en moet je af en toe woorden gebruiken die geen goede hertaling zijn. Enkele passages in *Nu noch* zijn voor een hedendaagse lezer niet of nauwelijks te begrijpen. Daarom licht ik die toe in de paragraaf 'Aandachtspunten'.

Voor op- en aanmerkingen hou ik me warm aanbevolen. Je kunt me die laten weten via de pagina 'Contact' van www.salarisonderhandelen.nl

Robert Castermans
Amsterdam, augustus 2020

INLEIDING

Kluchten

In de middeleeuwen heet een klucht een 'clute', 'cluyte', 'sotternie' of 'sotheit'. Het woord *kluit* voor klucht bestaat nog steeds, maar is inmiddels verouderd. Een klucht is een kort toneelstukje van hooguit een paar honderd versregels met kijkende vrouwen, domme mannen en seksueel getinte grappen. De vrouw is een feeks en de man een sul. Hij krijgt een pak slaag van zijn vrouw en zij gaat vreemd. De vrouw heeft de broek aan en de man is een pantoffelheld. *Wijvenwereld*, p. 71: 'In de volkse cultuur circuleerden tal van deze verhalen, toneelstukjes en grappen waarin domme, sullige mannen het slachtoffer werden van hun hardvochtige, bazige vrouwen. Deze grappen waren erg populair omdat vrouwen net ondergeschikt hoorden te zijn aan hun mannen. Op die manier verbeeldde deze karikaturale vertelsels een soort van omgekeerde wereld en maakten ze pantoffelheden belachelijk. Dat heeft overigens niet alleen met een grote gevoeligheid voor schande te maken, maar ook met de klassieke rolverdeling binnen het huwelijk' en p. 102: 'In de kunst en literatuur won tijdens de veertiende eeuw het thema van de zogenaamde "pantoffelheld" of "hennentaster" namelijk sterk aan populariteit, met een hoogtepunt in de eerste helft van de zestiende eeuw. Het voerde de karikatuur op van een huishouden waarin de machtsverhoudingen op hun kop stonden: een man die volledig onder het juk van zijn bazige huisvrouw gebukt ging. Verhalen over listige vrouwen die hun man commandeerden en de broek buitenshuis droegen, terwijl hij de typisch vrouwelijke taken in het huishouden op zich nam, zoals de kippen of "hennen" verzorgen, kenden een immense populariteit. Afbeeldingen van echtgenoten die door hun vrouw werden geslagen of vrouwen die op de rug van hun man reden alsof hij een paard was, werden gemeengoed. De boodschap was

duidelijk: hoed u voor vrouwen die zich onttrekken aan mannelijk gezag en daarmee de machtsbalans binnen het gezin overhoophalen!' De lach als glijmiddel.

Als een vrouw haar man bedroog, leek het alsof de man zijn vrouw niet de baas kon of dat hij op seksueel gebied tekortschoot. Dit maakte hem tot het mikpunt van spot in de gemeenschap. De seksueel onbekwame man groeide aan het einde van de middeleeuwen uit tot een stereotiepe kluchtfiguur. Meestal trad hij op als een oude man die niet meer in staat was om te voldoen aan de seksuele wensen van zijn veel jongere vrouw: Mijnheer Uitgenaaid en Vrouw Poesje. Hij lag op zijn knieën vóór haar om haar orale seks te geven. Dit was vernederend voor hem, want hij kon haar alleen nog maar met zijn mond bevredigen en niet meer met zijn geslachtsapparaat. De vrouw had korte hielen of schoenen met korte hielen. Deze beeldspraak gaf aan dat ze zo graag seks wilde dat ze zich snel op haar rug kon laten vallen om haar benen te spreiden.

Een 'sotternie' of 'sotheit' is een middeleeuwse klucht die gespeeld werd na de opvoering van een van de abele spelen. Er bestaan vier sotternieën:

1. *Die hexe* (De heks). Twee vrouwen klagen elkaar hun nood. Ze geven een derde vrouw, Juliana, de schuld van hun tegenslagen. Ze roddelen flink over haar en schelden haar uit voor stronthoer. Als ze menen dat ze bewijs hebben dat Juliana aan toverij doet en hen met haar toverkunsten bestolen heeft, slaan ze haar in elkaar.
2. *Lippijn*. Een oudere man, Lippijn, ziet met eigen ogen dat zijn vrouw overspel pleegt, maar hij laat zich door de vriendin van zijn vrouw wijsmaken dat de duivel zijn zinnen heeft begoocheld. Thuis krijgt Lippijn van zijn vrouw een pak slaag, omdat hij het gewaagd heeft om haar van overspel te verdenken.
3. *Die buskenblaser* (De busjesblazer). Een oude boer kan zijn veel jongere vrouw seksueel niet meer bevredigen.

Daarom doet zij het met een ander. De oude man laat zich door een kwakzalver een verjongingskuur aansmeren en hoopt daarmee zijn vrouw weer voor zich te winnen. Hij moet daartoe in een wonderbusje blazen. Als hij dat doet, denkt hij dat hij de verjongingskuur ondergaan heeft, maar hij heeft zich slechts zwarte poeder over zijn gezicht geblazen.

4. *Rubben*. Een boer, Rubben, is na drie maanden huwelijk al vader van een zoon. Hij weet dat dit niet kan, want vóór het huwelijk heeft hij geen seks gehad met zijn vrouw. Bij zijn schoonouders klaagt hij hierover. Die geven hem een onzinverklaring, die de naïeve Rubben gelooft. Aan het eind krijgt de schoonvader van zijn vrouw een geduchte aframmeling.

Zo'n kort blijspel is volks van aard en behoorlijk ruw. Er wordt gescholden en gevochten. De platvloersheid van de klucht diende als tegenwicht tegen de verhevenheid van een abel spel. Na een serieus toneelstuk nog even ontspannen door smakelijk te lachen om een komische scène, mogelijk om de toeschouwers in een goede stemming te brengen zodat ze royaal de beurs trekken wanneer er met de muts wordt rondgegaan.

De vier abele spelen, waarna de bovenstaande vier sotternieën werden opgevoerd, zijn respectievelijk:

1. *Lanseloet van Denemerken*. De kroonprins van Denemarken, Lanseloet, wil trouwen met de hofdame Sanderijn, maar door het standsverschil wil zijn moeder dat niet. Zij zal ervoor zorgen dat Sanderijn hem in zijn kamer opzoekt als hij belooft om haar na de seks te verstoten; zie voor een uitgebreide inleiding op en een hertaling in hedendaags Nederlands van dit abele spel Castermans (2020).

Samenvatting van Nu noch

Eerste toneel: De klucht *Nu Noch* presenteert een man die behoorlijk onder de plak zit. Hij krijgt harde klappen van zijn vrouw en zij speelt de hoer. Hij klaagt zijn nood aan de buurman. Die zal hem een foefje leren waarmee hij een draai aan het gedrag van zijn vrouw kan geven. De man heeft zo zijn twijfels want hij heeft al van alles geprobeerd, maar niets helpt. Sterker nog, ze wordt hoe langer hoe kwaadwilliger. Als zijn vrouw zoals gewoonlijk tegen hem tekeergaat en hem slaat of wat ze ook doet, dan moet hij van de buurman steeds 'Toe maar' tegen haar zeggen. De man vreest dat als hij 'Toe maar' na een klap zegt, hij nog meer slaag krijgt. De buurman overtuigt hem ermee dat zijn vrouw hem weleens zijn mond kon vullen met lekker eten zoveel hij wil. Daar heeft de man wel oren naar. De man moet zo vaak 'Toe maar' zeggen dat zijn vrouw bang zal worden dat hij gek wordt. En de buurman zal zijn vrouw wijsmaken dat zij haar man volledig krankzinnig geslagen heeft en hij van de duivel bezeten is, allemaal het gevolg van haar slaan.

Tweede toneel: Als de vrouw de man vraagt waar hij zo lang heeft uitgehangen, zegt hij 'Toe maar'. Hij zegt dit voortdurend. Zijn vrouw scheldt hem uit en slingert hem een aantal verwensingen naar zijn hoofd. Hij krijgt opnieuw klappen en zij dreigt hem zo'n pak slaag te geven dat hij er misselijk van wordt en voortaan 'Toe maar' achterwege zal laten. Hij blijft maar 'Toe maar' zeggen en daarom dreigt ze dat ze hem net zo lang zal aframmelen, dat hij zal gruwelen tot in lengte van dagen. De man krijgt zulke harde klappen dat de vrouw hevige pijn aan haar hand heeft. Opnieuw krijgt hij een verwensing in het aangezicht gesmeten: zowel hij als zijn moeder mag de pleuris krijgen. Omdat de man opnieuw 'Toe maar' zegt, krijgt hij opnieuw een flinke optater.

Derde toneel: Ten einde raad gaat de vrouw naar de buurman om hulp te vragen. Die adviseert haar om de priester erbij te

gehoord en is woedend. Ze scheldt beide mannen uit voor schurken en geeft ze klappen. De buurman, die eerder een grote mond had, schreeuwt nu moord en brand en is bang dat de vrouw hem doodslaat. Jan zweert zijn vrouw dat hij nooit meer 'Toe maar' zal zeggen en schuift de schuld van alles af op de buurman. Die had het hem aangeraden om steeds 'Toe maar' te zeggen. De buurman liegt dat hij het Jan helemaal niet opgedragen heeft en weigert de schuld op zich te nemen. De vrouw zegt tegen de buurman: 'Weet je niet dat het uitloopt op een ontveling bij hem die zijn hand tussen schors en boom steekt?' Hij geeft toe dat dit waar is. De les is dat een buitenstaander niet tussen echtgenoten moet komen.

Personages

Eigenlijk zijn het geen personages maar typen die optreden in kluchten, zoals de pantoffelheld en de hoorndrager. In *Nu noch* is de man een grote sukkel. Hij wordt afgerost, uitgescholden en bedrogen en krijgt de nodige verwensingen naar zijn hoofd geslingerd. Hij denkt slim te zijn, maar trekt uiteindelijk aan het kortste eind. Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in.

Laten we eens op een rij zetten wat hij allemaal te verduren krijgt:

- Hij zit volledig onder de plak (vs. 5).
- Hij wordt bedrogen door zijn vrouw (vs. 7).
- Hij wordt bij herhaling geslagen, niet in de vorm van een pedagogische tik, maar zo hard dat zijn ogen tranen van de pijn (vs. 10) en dat zijn vrouw hevige pijn aan haar hand heeft (vs. 102).
- Hij wordt op het toneel in totaal vier keer geslagen: vs. 90, 101, 107 en 221.

- Hij wordt acht keer bedreigd met een geducht pak slaag: 'Ik beloof je dat ik het je betaald zal zetten, zodat je het zult berouwen, dat verzeker ik je' (vs. 86-87), 'Ik zal je zo'n pak slaag geven dat je er misselijk van wordt!' (vs. 93), 'Ik zal je zo slaan dat je dat "Toe maar" achterwege zult laten' (vs. 94-95), 'God, ik zal je net zo lang aframmelen, dat je zult gruwelen tot in lengte van dagen' (vs. 98-99), 'Bij God, dat zal ik zeker' (vs. 100), 'Wil je nog meer klappen?' (vs. 101), 'Zeg nu nog maar eens "Toe maar" ' (vs. 107), 'Zeg nu nog eens "Toe maar"!' (vs. 222).
- Hij krijgt vier keer een verwensing naar zijn hoofd geslingerd: 'God vervloeke je omdat je zo lang leeft' (vs. 74-75), 'God moet je voor straf vervloeken' (vs. 80), 'De duivel moet jou in het verderf storten!' (vs. 85) en 'Jij en je moeder mogen de pleuris krijgen' (vs. 103).
- Hij wordt uitgescholden voor ouwe gek (vs. 75), lummel (vs. 75), vuile ellendeling (vs. 81 en 91), duivel (vs. 88) en schurk (vs. 218).

De buurman is een held op sokken. Als puntje bij paaltje komt, liegt hij dat hij de man niet aangeraden heeft om voortdurend 'Toe maar' te zeggen. Wanneer de vrouw hem slaat, doet hij het in zijn broek. Hij schreeuwt moord en brand en is bang dat zij hem doodslaat. Hij krijgt een stevig lesje van de vrouw. De bedrieger bedrogen.

De vrouw is een helleveeg. Ze heeft behoorlijke losse handjes, tiranniseert haar man en pleegt overspel. Haar belofte om voortaan lief te zijn voor haar man, is boterzacht. Als ze erachter komt dat ze bij de neus is genomen, verdwijnen haar goede voornemens op slag en slaat ze er weer vrolijk op los.

De priester met zijn bezweringsritueel wordt niet ontzien. Hij probeert de boze geest die klaarblijkelijk bezit heeft genomen van de man, uit te bannen. Daartoe heeft hij zijn

er verhaald van een ridder “die kutten en konten aan het praten kon krijgen”. En daar maakt hij steeds gebruik van, tot ontsteltenis van de betrokken dames. Fixatie op geslachtsdelen in absurde dimensies hoort als thema ook in dit genre thuis. Een priester komt aan in de stad Nesle. Daar ziet hij wonderschone meisjes op de balkons. Die nacht droomt hij van een “kuttentmarkt”, kennelijk aangestoken door de blik naar boven. Hij schaft zich daar een schaamdeel aan dat weerzinwekkend stinkt, “als de poort van de hel” (Pleij 2020, p. 339).

De Nederlandse schrijver en schilder Jan Cremer (1940) voert in zijn verhaal *De lollie van Mollie* de journalist Tommy Poodle ten tonele, die een geweldig idee heeft voor de voorpagina van de *Puddington Express*, een klein Engels krantje: ‘Een interview met een kut!’ Hij slaagt erin de kut van het fotomodel Mollie Jenkins te interviewen. Die kan daadwerkelijk praten. Het verhaal eindigt met een andere jongeman, die de eigenaar-directeur annex hoofdredacteur benadert met een fantastisch idee voor zijn krant: ‘Een interview met een lul!’ Mogelijk heeft Jan Cremer het fabliau *Le chevalier qui fit les cons parler* (De ridder die de kutten liet spreken) als inspiratiebron gebruikt. (Dit fabliau staat in Altena 1997, vagina – mijn excuses, ik bedoel natuurlijk: pagina – 114-129, getiteld ‘De ridder die kutten aan de praat kon krijgen’.) Latere schrijvers hebben wel vaker hun stof ontleend aan fabliaus. *De lollie van Mollie* is buitengewoon scabreus. De kutten vliegen je gewoon om de oren. Ik vind het ook een erg grappige vertelling. In de fabliaus wordt de spot gedreven met de geestelijken. Jan Cremer doet dat ook. Hij laat Mollie Jenkins zeggen: ‘Ja meneer Noodle, ik draag nu even een broekje in huis, want ik heb net visite gehad van meneer de pastoor en die is toch zo verstrooid dat hij vaak zijn hand tussen mijn benen steekt, omdat hij denkt dat het een wijwaterpotje is, vandaar.’

Ongeveer twee derde van de boerden eindigt met een moraal. Die heeft meestal de vorm van een wens, verwensing of praktisch advies. Zo worden gierigaards verwenst. Frits van Oostrom merkt over de moraal van

De vissersvrouw zegt wel dat vrouwen totaal geen belangstelling hebben voor seks, maar deze boerde toont aan dat het vrouwen maar om één ding te doen is. Als de vissersvrouw ziet dat haar man zijn mannelijkheid kwijt is, barst ze in schelden en tieren uit. Wat moet ze nu nog met zijn lichaam? Ook de uitvoerige moraal aan het eind benadrukt dat een vrouw bij een man bovenal geïnteresseerd is in naar behoren functionerende genitaliën en dus in seks.

14. *Dits van Heilen van Beersele, die de III jaghede te spele*
(Over Heile uit Beersel die drie mannen in de maling nam)

In Antwerpen in de Koepoortstraat woonde een hete vrouw, Heile. Ze kwam uit Beersel en verkocht haar dikke pruim. Op een dag werd ze door drie klanten na elkaar benaderd. Die wilden dat de dienstverlening discreet zou plaatsvinden. Heile regelde dat de eerste, Willem Hooft, een molenaar, bij het invallen van de avond zou komen. De tweede, een pastoor, zou verschijnen als de slaapklok had geluid. De derde was haar buurman, een smid. Deze zou bediend worden om middernacht. Willem kwam mooi op tijd. Hij werd goed verwend want zij verstond haar vak erg goed. Toen klopte de pastoor aan. Hij was knotsgeil. Willem was echter nog niet weg. Daarom verstopte Heile hem in een bak die aan de hanenbalk hing. Ze liet de pastoor binnen en verweende hem uitbundig. Zijn klokkenspel luidde drie keer. Hierna begon hij over het einde der tijden te vertellen. God zou spoedig de wereld verdoemen met water en vuur. Toen klopte Hugo, de smid, aan. Heile maakte hem wijs dat ze zich niet goed voelde. Daarop vroeg Hugo of hij haar dan even op haar mond mocht kussen. Heile verzocht de pastoor om Hugo zijn achterste te laten kussen. Die zou de blote kont van de pastoor voor de mond van Heile aanzien. De pastoor stond op en hing zijn billen uit het raam, waarna Hugo zijn aars kuste. Dat deed hij zo hartstochtelijk dat zijn neus in het gat van de pastoor gleed. Spoedig begreep hij dat hij erin was gestonken. Hij was niet zo stom dat hij niet had gevoeld

In hedendaags Nederlands:

Het meisje dat mij verliet, doet mij al te hevig verlangen.
'Jonge vrouw van mijn hart, van jou hou ik het meest.' Ik had geregeld seks met haar. Nu moet ik zonder haar verder. Zij is een wondermooi schepsel en heeft bijzonder mooie vlechtjes, dat klein, fijn, lief schatje.

Zij staat zo vast in mij geworteld, dat ze mijn gedachten vervult, waar ik ook ga of sta, zolang ik leef. Ik lever me aan haar over. Dat wil ik nu, als het mij enig voordeel brengt. Want zij heeft zulke mooie vlechtjes, dat klein, fijn, vriendelijk schatje.

Haar lippen en wangen zijn nog roder dan een roos kan zijn, haar handen zijn lang en slank, haar witte tanden zijn als ivoor, haar lichaam is blank als sneeuw, haar ogen gloeien als die van een leeuw. Zij dwong mij daarmee tegen mijn wil om voor altijd haar dienstknecht te zijn. Dat klein, fijn, bevallig schatje, zij heeft zulke mooie vlechtjes.

Zij is tenger en klein van stuk, zij alleen is het allerliefste dat is, was of wezen zal. Zij is hoofs en zachtaardig, zij is welgemanierd en zij heeft een slanke taille. Haar kleine borsten zijn ronder dan een bal, haar kin is diep als een grachtje, dat klein, fijn, lief schatje, zij heeft zulke mooie vlechtjes.

Haar haar is bruin op bepaalde plekken, onder haar oksels en van onderen. Ook haar wenkbrauwen zijn bruin. Zij heeft een putje in haar lichaam. Als ik dat zonder eerverlies en zonder bezwaar van haar kant zou kunnen benoemen, dan zou ik het hebben over haar kut. Bruin is het kutje van het meisje. Dat klein, fijn, vriendelijk schatje, zij heeft zulke mooie vlechtjes.

Ik moet haar ten dienste staan en haar voor altijd onderdanig zijn, waarheen ik mij ook begeef, want mijn

*Ende eer die joeste was voldae,
Soe vielen si beide te gader neder.
Alsoe si laghen boven hen allen,
Want hem die soldervloer ontsanc,
Quamen si neder, op dlaken gevallen,
Arm in arm boven haren danc;
Dat fundament was hem te cranc.
Men riep: deus! wat compt daer gesprongen?
Het dunct mi sijn een heilich sanc.
Joncfrouwe, es dit qualijc gesongen?
Ene baghine vragede: wat zijn die dinge?
In sacher noit gheen in ons convent.
Die selke loecte doer den vingher,
Si maecten al willens blent.
Die ene sprac: hets ons bekent
Dat wi de werelt selen meren.
Soe menich baghine dat men vint
Die dit spel gerne souden leren.
Dese jonghelinc es van danen gegaen
Ende dese baghine waert omgemuert,
In groten rouwe vaste bevaen,
Want dat laken was ghescuert.
In groter scaden was si becoert,
Nochtan en mochse niet droever bliven.
Men spracker af weder ende voert*

In hedendaags Nederlands:

Ik wil jullie vertellen over een begijn. Luister naar de grappige dingen die gebeurd zijn in het begijnhof de Wijngaard in Brussel. Op de bovenste verdieping waren ze flink aan het wippen. Plotseling schrokken ze, want hun overkwam iets onverwachts. Ze waren elkaar intiem aan het kussen, want begijnen zijn graag onder de gordel bezig. De begijn zei: 'Ik zou me schamen als iemand zou zien dat mijn bed overhoop lag.' Toen overlegden ze met elkaar. Ze gingen verder met wippen vóór het bed. Ze stonden allebei in vuur en vlam. Daarom wilden ze het liefdesvuur

gaan blussen. De begijn ontving van onderen keiharde penisstoten en ze bewoog krachtig mee. Toen ze zo hard als ze konden aan het wippen waren, vielen ze allebei – voordat ze hun hoogtepunt hadden bereikt – naar beneden. Omdat de zoldervloer te zwak was, zakten ze erdoorheen. Precies zoals ze boven iedereen hadden gelegen, zo vielen ze naar beneden. Zonder dat ze dat wilden, lagen ze beneden ineengestremgeld op het laken. Men riep: ‘Mijn God, wat komt hier tevoorschijn?’ Het lijkt me een vroom lied, dames. Kan het kwaad dat men zoiets zingt? Een van de begijnen vroeg: ‘Wat zijn dit voor zaken? Zoiets heb ik nog nooit gezien in ons convent.’ Sommigen keken achter hun hand en deden net alsof ze niets zagen. De begijn op de grond zei: ‘Wij weten dat we ons moeten vermenigvuldigen. Er zijn heel wat begijnen die dit spel zouden willen leren.’ De jonge man is vandaar weggegaan en de begijn werd opgesloten. Ze was erg bedroefd omdat het laken gescheurd was. Tot haar grote schande was ze verleid. Ze had niet treuriger kunnen zijn. Overal werd hierover gesproken.

Een voormalige bezitter van het handschrift heeft ongeveer 23 versregels weggesneden. Na versregels 8 zijn 12 versregels verwijderd. Waarschijnlijk omdat die passages te scabreus waren. Aan het eind zijn ook ongeveer 11 versregels verwijderd. Fred Lodder stelt dat in de slotstrofe een schimpscheut jegens geestelijken voorkwam (Stelling 4 bij zijn proefschrift).

4. *Dits vanden tanden* (Dit gaat over de tand)

Ook deze tekst komt voor in het handschrift-Van Hulthem en is er nummer 164:

*Buten Bruesele soudic varen
Spelen op Morele mijn paert.
Hen II vandic die vroelijc waren
Neven tslots berghe inden wigaert.
Si speelden daer onder hem tween
Een spel dat wel vremde sceen.*

*mi bliv.....
die duvel soude mi bet hebben
want ic bem al sonder goet
ende ligge onder voet
Ki bien fra bien ara.
Waendi dat ic niet en versta?
Hets walsch dat gi spreect.
Gi hebt mi uten slape gewect,
wel leede moete u gescien!
Ic hebbe in minen drome gesien
een calf singen messe
en kende lettren niet sesse,
ende het wert cardinael te rome
ende was den paeus willecome,
want het was sire suster kint –
dus es die werelt nu gescint –
het vercochte om gelt pardoen.
Ic sach een kint kerstin doen
van enen pape in kempin lande,
ende onder des papen hande
so wort dat kint een geet.
Hine gaver niet omme enen dreet
dattie dinc bet vore.
Wat wijt mi dese hoere?
Si clapt mi mijn hoeft ontwee!
deus, mi es herde wee!
ende legt mi over dander side.
Mi dunct altenen dat ic ride
alse nu langes, alse nu dwers,
op eens graeus moencs ers.*

In hedendaags Nederlands:

Iedereen die een lepel kan aflikken, maakt tegenwoordig gedichten. Denk je dat ik gek ben dat ik niet dicht 's nachts als ik niet slaap? Veel mensen laten hun aars wijd open als ze slapen en laten scheten als een bazuin. Ach, uitverkoren schoonheid. Veel dagen zijn verstreken sinds mijn liefde

Nu noch (Toe maar)

Een genoeglijke klucht

Naar het handschrift 'Verzameling Theysbaert'

Hertaald in hedendaags Nederlands

door

Robert Castermans

Nu noch (Toe maar)

Een genoeglijke klucht voor vier personen, te weten de man, de buurman, de vrouw en de priester.

Eerste toneel

De man (vs. 1-11)

Helaas, voor degene die altijd ellende beleeft en nooit meer een prettige dag krijgt, gaat de tijd langzaam. Als ik buitenshuis ben, ervaar ik nog enig plezier, maar als ik thuis ben, lig ik aan de ketting. Ik word er zo liefdevol behandeld als een hond! Mijn vrouw deugt niet en speelt de hoer. Dat doet mij veel verdriet. Dit zou misschien nog wel te verdragen zijn eerlijk gezegd. Maar ze slaat me zo hard om de oren dat mijn ogen tranen van de pijn.

De buurman (vs. 12)

Buurman, hoe gaat het met je?

De man (vs. 12-13)

Beste buurman, wat moet ik doen? Mijn vrouw behandelt me zo slecht.

De buurman (vs. 14)

Ga je al vooruit?

De man (vs. 14-15)

Helaas! Het gaat met mij als een kip die scharrelt: achteruit.

De buurman (vs. 16)

Is er verder niets?

De man (vs. 16-17)

Mijn leven is als een streng garen die niet nog meer in de knoop kan zitten.

De buurman (vs. 18-20)

Ik zal je een foefje leren waarmee je een draai aan het gedrag van je vrouw kunt geven.

De man (vs. 21)

Haar gedrag veranderen? Ik heb al van alles geprobeerd.

De buurman (vs. 22)

Zowel goedschiks als kwaadschiks?

De man (vs. 22-23)

Ja, op allerlei manieren. Vriendelijk of niet, het ene hielp evenmin als het andere.

Nu noch (Toe maar) is misschien wel de beste klucht uit de middeleeuwen. In de 16de eeuw is zij enorm populair en heden ten dage wordt zij nog steeds gelezen en opgevoerd. De klucht gaat over een echtgenoot die enorm onder de plak zit bij zijn vrouw. Zij gaat vreemd, geeft haar man geregeld harde klappen, scheldt hem uit en slingert hem de nodige verwensingen naar zijn hoofd. Zijn buurman adviseert hem om op alles wat zijn vrouw zegt of doet, 'Toe maar' te zeggen, zodat zij denkt dat hij krankzinnig is geworden van al haar harde klappen. Uiteindelijk komt de vrouw erachter dat ze bij de neus is genomen en geeft ze zowel haar man als de buurman een ongenadig pak rammel.

Ook andere kluchten en komische vertellingen uit de middeleeuwen passeren in dit boek de revue. Mannen worden daarin belachelijk gemaakt en krijgen geregeld een pak slaag van een vrouw. Ook geestelijken moeten het ontgelden. Pastoors, monniken en begijnen, ze bedrijven allemaal ongeremd de liefde. Kortom: veel onderbroekenlol.

Vanwege de schunnige inhoud is er lange tijd nauwelijks aandacht besteed aan de boerden en andere gewaagde teksten uit de middeleeuwen. Of ze werden wel gepubliceerd, maar dan in een gekuiste versie of met weglating van geile passages. In dit boek wordt echter niets verbloemd. Het vrouwelijk geslachtsdeel is een kut en een kutje, een hete hoer verkoopt haar dikke pruim, een begijn ligt zo hard te wippen met haar minnaar dat ze allebei door de vloer zakken, een vrouw laat zich verwennen door een mannelijke hoer en haar man mag de verschuldigde 20 ponden betalen, een monnik staat letterlijk voor lul als hij tijdens een donderpreek zijn pij optilt om zijn onschuld aan te tonen terwijl de duivel hem snel een knoert van een erectie bezorgt, een pastoor gaat naar de hoeren, komt drie keer klaar, moet zijn blote billen door een andere klant laten kussen, krijgt dan een gloeiend hete pook in zijn kont en komt uiteindelijk volledig onder de stront te zitten. De lezer is dus gewaarschuwd ...

Bestel nu

Nu noch (Toe maar)

**in hedendaags Nederlands,
andere kluchten, sproken en boerden**

De bovenstaande pagina's
zijn slechts een deel van het boek:

**De klucht Nu noch (Toe maar)
in hedendaags Nederlands,
andere kluchten,
sproken en boerden**

Onderbroekenlol in middeleeuwse literatuur

door

Robert Castermans

Bestel het hele boek voor slechts € 16,95 via
www.bravenewbooks.nl of via een boekhandel.